

Dhaqan Hawl-karnimo

Ujeedoinka Cutubkan

Marka aad dhammeysaan barashada cutubka kadib waxaad:

- Fahmi doonta ama aad garan doontaa micnaha dhaqanka shaqo ee wanaagsan.
- garan doontaa micnaha Anshax wanaaga xirfadeed ee shaqo.
- fahmi doontaa Qadarinta shaqo.

7.1 Shaqo Abuur

7.1.1 Waa maxay micnaha shaqo in la abuurdo?

Jaantuska 7.1 Dad kuhawlan shaqooyin kaladuwan

- Sawirada kor ku xusan waxaad ka fahanteen qeexa sheega
- Muuqaalka sawirada idiinka muuqda noocyada shaqo ee farsamo yaqaanadu qabonayaan u sheeg saaxiibadaada fasalka.

Shaqo abuur waxa la odhan kara waa adeegsiga xirfadaada/farsamadaada ood wax cusub ku soo saartid ama marka uu qofku la yimaado hawl shaqo cusub oo dakhli laga heli karo islamrakaana shaqada cusub uu

abuuro ka shaqaysta aya lagu macneen kara shaqo abuurida.

Rugta yer ee farsamada biraha lagu sameeyo

Cali waa arday fasalka 5aad dhigta. Hadd iyo jeer hawlgalka layliska guriga ee macalinku ardeyda u diro madaamo si fiican uga shaqeeyo, dadalkaas in uu sii wado ayu marwalba macalinku ku dhiirigaliya. Hasaahaate mararrka qaarkood dharkiisa oo wasakh ka taabatey marka uu arko baruuhu wuxuu weydiiyaa sababta ay dharkiisa washkhu uga muuqato. Hadaba Cali wuxuu u sheegi jiray in uu caawiyo aabihii inta karaankiisa shaqada farsamada biraha ee at guriigoga daraada lagu dhex sameeya shaqo

Macalinkii iyo ardeydii waxaa ku dhalatey fikir ah in ay Cali gibidooda booqdaan soon arkaan sida farsamada yaree samaynta biraha hadaba maalin maalmaha ka mido cali wuxuu ku marti qaadey macalkiisa iyo ardeyado fasalka in uu soo tuso gibidooda.

Maalinkii uu cali wuxuu ku martiqaadey macalkiisa iyo ardeyda fasalka in uu soo tuso rugta yer / xaruntooda.

Macalkii iyo Ardeydiiba waxay ka ogolaadeen martiqoodkan cali oo way u raaceen gibidii markey gaadheen goobtii gibidii cali iyo waxay ku dhax arkeen mishiino yarr yarr oo biraha isku xidh xidha isla goobtaa waxay la kulmeen shan qof oo cali aabihii ku jiro oo gashan dharr ama tuute uu Radd/wax mad-madaw uu merson yahay. Mid kamid ah shan qof markuu wax Qabanayo kuwa kale iskama taagnee way la shaqaynayaan.

Dhaqan Hawl-karnimo

Cali macalin kiisi iyo ardeydii saaxiibadiisa fasalkaba arin aad u farxad goliyey in ay arkeen ayey fursad u Noqotey shaqaaluhu sida fir fircoon ee ay shaqadooda u qabanayaan ayey ka fahmeen ay qadariyaan shaqadooda.

Gibida dhaxdaeda waxay ka arkeen alaabo badan oo la sameynayo sido daaqadaha albaabada iyo Qaar ko mida dadkii loo sameynayey oo goobtaa joogay.

Todobaadkii hore waxaad dhigateen waxaan u jeedaa dhaqanka shaq ee wanaagsan “cashirkii cutubkiisu ahaa xasuusta.

Cali aabihii waxa u sharaxay ardeydii oo ku yidhi, Barihiinu fasalka dhaxdiisa wuxuu idinku baray iyaad xagan goobtan yar farsamada biraha lagu sameeyo ficill ahaan ku aragteen. Cali Aabihii wuxuu Afkiisa ugu sheegay ardeydii iyo macalinkiiiba in uu cali marka uu dugsiga ka yimaado uu kala shaqeeyo saaqadan dhinaca dir dirashada/Adeega hadaba arintan markey ogaadeen waxay sii farxad galisay Barihii cali iyo Ardaydii saaxiibadiisa fasalka.

Layliska 1^{aad}

Adoo raacaya Warbixiinta Qoraalka Akhriska ee kor kuxusan ka jawaab su'aalahaan soo socda

1. Waxaad ka fahantey sheeko taariikheedkaas u sheeg ama u sharax ardeydo saaxiibada fasalkaaga?
2. Cali iyo shaqaalo hooda maxaad ka barateen/ka fahanteen?
3. Ficilka cali maxaad ka fahamteen?

U Guntada Shaqo

Wax la'aan dhaga-tirr keediyo–waa cudurr saboolnimadu

Wada jirr gocmo iskaashadiyo–shaqo lagaga guuleysto

Kuligiin istaagoo-ku guusa shaqada Kobaca dolkeenaha–kaalintii Hadaa la joogaa/taaganyahay

iskaashiga jinaca iyo isku duubni dadaalkii shinida.

Baahida forsamiyo cilmiga Baadhayaashii barito Qofka/Ruuxa wayn ah iyo –

Barbaarta manta wax baraneysa ku dulnoolaanshuhu in uu yahay ducfi ogaado.

Wax aanad shaqaysan cunistiisiya wax laga faano in ay tahay dadaal la'aantu

ku yar iyo ku weynba ku dadaala shaqo Qadirintoo

ku dadaala shaqadana ku shaqaynta wadajirkiiniyo ka mideysan dantooda.

Layliska 2^{aad}

Su'aalaha soo socda ka jawaab adoo adeegsanaya warbixinta kor ku xusan

1. Gabeyga morkaad Akhrisid kadib waxaad ka fahantey si kooban u sheeg?
2. U faah faahi Barahaaga afkaarta gabeyga dhexdiisa ku qoran sadarka 5aad, 6aad iyo ka 7aad ?
3. Sheekada ama Gabeyga dhaxdiisa “ku dulnoolaan shuhu in uu yahay Ducfi ogaada” marka la leeyahay maxaa looga jeedaa?

Faadumo

Faadumo iyadoo ah Gabadh yar oo aqlibadan maalin maalmaha ka mida abeheed iyo hooyadeed oo ka sheekeysanaya arimo baayac mushtar ku saabsan ayey maqashey iyo siday ku bilaabeen ka sheekeysanaya markey dhageysatey ismarkiiba faadumo waxay ku homidey in ay iyaduna ka shaqaysato warqadaha/bacaha dhal-dhalaala ee ay dadku markey isticmaaln ku tuuraan meelaha intey ururiso in ay ka iibiso dadka dawaarle yaasha ama tolmaaha u isticmaala in ay ku qurxiyaan waxyaabaha ay tolayaan.

Faadumo xaafada hooga waxaa jirey dadka farshaxanka ka shaqaysta ee waxyaabaha dhalaalooga ah u baahan in ay iibsadaan si ay ugu Qurxiyaan waxay tolayaan faadumo markey soo uruuriso kuwaas ayaa u ahaa macaamiisho ka iibsado faadumo.

Waxay muddo yar sidaa ahaatoba faadumo waxay urursatey lacag yar oo ay ku bilaabikarto ganacsi kale oo ah in ay ka shaqaysto dharka horqadaha barkimooyinka in ay iibiso kadibno waxay sii kordhisay lacag kale oo shaqa kale ay kaga ganacsan karto.

Dhaqan Hawl-karnimo

Waxay sidaa ahaataba faadumo waxay baratey farsamada dharka sida loo tolo islamarkaana meel (dukaan) dharka lagu tolo ayey furatey iyo waliba meel lagu kireeyo dharka aroosyada dakhligediina waa uu sii kordhey waxay soo iibsatey makiinadaha dawaarlaha dharka lagu tolo ee casriga ah si ay tayado dharka ay toleyso u sii wanaajiso.

Faadumo waxay noqotey wakhtigan xaadir ka ah Gabadh can ah oo layaqaano duk'aan wayna ku leh dawaarleyaasha suuqa.

Layliska 3^{aad}

Qoraal Akhriska sare ku xusan adoo racaya su'aalahaan Hoose ka jawaab.

1. Sheekado dhaxdeedo Maxaa faadumo sabababb u ahaa in uu hamiga ganacsi in ay ka fikirto?
2. Waamaxay waxyaabaha faadumo aad ka barateen?
3. Mustaqbalka idinkuna maxaad ku Hamideen in aad ka shaqaysiin? si koox koox ah ball idinkuna uga wada xaajooda (tashada)?

Dhammaan dadka Qof kastaa shaqada uu doono wuu abuuran kara islamarkaana wuu ku dadaali karaa sidii uu u kobcin lahaa meel sare uga gaadhi lahaa wu awoodaa Qofku shaqo in uu abuurto si uu ugu noolaado marka hore wuxuu u baahanyahay in uu Qodobadan hoos ku xusan la yimaado ama fahansanyahay.

1. Waa in uu fahmo shaqadu in ay tahay sharaf shaqada tan weyn iyo ta yar isagoona kala dooraneyn shaqa ahaanteedu sharaf in ay tahay in tau u aaminsanaado waa in uu diyaar u ahaado in uu dhaqan ka shaqaysto tu kasta (mid kasta)
2. Shaqo ku hamiyida: Qofku waa in uu yidhaahdo shaqo intaan Abuurto ayaan ka shaqaysan in uu niyada ka diyaar garoobo kuna dadaalo
3. Dadaal wanaajin: Shaqo intaad Abuurto markasta ku dadaashid sidii aad wax cusub shaqadaa ugu soo kordhin lahayd adigoo dadaal aan kala go'lahayn la imoonaya

Bini aadenku noloshiisa marba marka kasii dambeysa isbadal farbadan ay ka muujiyeey Sababta

uu uga keenay ay wanaagsan uga keenayey noloshaa wanaagsani waxay ku timid shaqo ay shaqaysanayeen Awgeed.

Madadmo ay Dadku ku dadaaleen in ay muujiyen dhaqan hawl-karnimo iyo caadeysiga shaqo adeyga waxay ka adkankaran shaqadooda. Taasiina waxay u sahashey in ay ka soo guddbaan qaab nololeedkii dib-u-dhaca ee Qarniyadii Hore lagu soo noolaan jirey ku badalaan islamarkaana ku gaadheen nolo wanaagsan oo ku saleysan habsocod noolaaleed oo casri ah

Xiligan aan ku gada jirano natijooyinka teknoolojiyada casrigah ee aan arkeyno odhan waa midha dhalkii/natiijadii shaqadii dadkii hore ay shaqeeyeen

Dhaqanka hawl-karnimo ee bulshadu marka uu kubuco ama si wanagsan u hirgalo ayu dalku horumar gaadhi kara. Hadaba waxaa xaqiiq ah hadii dadku cadeystaan dhaqan hawl-karnimo islamarkaana ku dadaalaan dhaqanka fiican ee shaqada waxay ku anfici karaan dalkooda dadkood iyo Qoyeskoodaba in ay ugu faaideeyaan.

Shaqadu yeryareysi maleh mana haboona in layidhado shaqo weyn iyo shaqo yer ama shaqooyinka lo kala doorto tanaa fiican iyo tanaa xun maalia hadii ay taasi dhacdo horumar iyo kobaca dhaqaale lama gaadhayo. Shaqo yer yareysi malaha shaqo waliba waa sharaf.

Tusaale: Waxaa laga yaabaa ardeyey in aad ka fikireysiin shaqo in aad abuurtaan.

Arinkaasi waa wax wanaagsan. Hasayeeshe fikiraka shaqo abuurka oo keliya waxba matarayo Balse waxa loo bahaanyahaey markaba fikiirkaas in fiicil loo badalo. Shaqo cusub in aad sameysan markaad ka fikirtinba islamarkaaba waa in aad ku dhaqaaqdid sidii aad u bilaabi lahayd.

Shaqo Waliba Waa sharaf

Dhaqan Hawl-karnimo

Layliska 4^{aad}

Su'aalan soo socda ka jawaaba:

1. Shaqo in la abuurto shaqadaasna noolashiin aad ku noolataan ardeyey maxaad u bahantihin? Jawaabtan buugiina intaad ku faah faahisiin u akhriya barahiina.
2. Dhaqanka hawl-karnimada wanaagsani. Horumarka uu dalka ku soo kordhiinayo Qeex?
3. Waligiin maad maqasheen dadko leh shaqo kastaa waa sharaf? Jawaabtan buugiina intaad ku faah faahisiin u akhriya barihiina.

7.2 In wax la cuno iyado aan la shaqayn

7.2.1 Maxay ka dhiigantahay in wax la cuno iyada oo aan la shaqaysanin?

- Carruurey marka aad dugsiyada ka soo laabatiin shaqooyin aad qabataan may jiraan? Saaxiibadiina fasalka u sheega.
- In wax la cuno iyada oo aan la shaqaysanin in ay tahay wax aad u xun, tusaale qeexaya u sheega Barihiina.

In wax la cuno iyada oo aan la shaqaysan waxay ka dhiigantahay Qof kale waxa uu ku soo dhididay in aad aayar iska cuntid; waa cuniida natijada ay dad kale soo shaqeysteen, wuxu qofkale ku soo tabcay uu dadaalkiisa ku keeney in aad cuntid weeyaan.

Dadku waa in shaqeystaan si ay naftooda iyo qoyeshoodba wax ugu tari karan. Qof walba haddi uu shaqeysan oon waxqabadkiisa ku caawin waalidkiisa iyo bulshada uu katirsanyahy wuxuu nooqonayaa Qof culeys dulsaar ku ah dadka kale.

In wax la cuno iyado oo aan la shaqeysan waxa la odhan kara waa arin aad uu foolxun oona bahan in laga xishooda oo laga yaxyaxo islamarkaana ficilkaas ookale dadku waxay u arakaan in ay tahay dhaqan aad u xun in sida la sameeyo. Sido kale Qofka shaqeysta wuxu caawin karaa naftiisa iyo qoyskiisa/ruuxa shaqaaluhu

Naftiisa iyo dalkiisa iyo dadkiisaba waxtarbuu u leeyahay islamarkaana dhaqankiisa shaqo wanagu waa dabeecada dadka kale ay kugu xurmeynayaan ooy bulshadu kugu Qadarinayso.

Layliska 5^{aad}

Ka dooda su'aalah soosocda:

1. Macnaha in wax la cuno iyado oo aan la shaqaynin waa maxay?
2. Sabata aan u shaqeysaneyno waa maxay? In la shaqeysto faaiidad ay leedahay maxay tahay?
3. Ayeey wax yeeleysaa in la cuno waxaad shaqeysan? Haddi wax la cuno iyado oo aan la shaqaynin Ayeey wax u dhimaysaa?

7.2.2 Iyado aan la shaqaysanin in wax la Cuno Dhibaatooyinka ay leedahay

- Awoodiina idinko kusaleynta hawl-galada aad leedihiin waa laga shaqeyn kara taxa/ shaqooyinka aad isleedihiin waa in laqabto liis gareya

Dadku si ay unoolaadaan waxay ubaahanyihiin shaqo. Shaqadu waa damaanada nololaha. Qofku haddi uu shaqeysan cafiimad iyo noolala dhameestiran kuma noolan karo. Dadku si ay uu nooladan ugu yaraan wax ay uu bahanyihin Cunto, Hoy iyo Huga. Hadaba dadku si ay u heelan waxayabahan aas asiga uu ah noolasha waxa laga maarman ah in ay shaqeystaan

Isago shaqeysan kara qofka aan shaqeysan dadku/ qofna raali kama aha. Hasayeeshe waxa jiira dad raba in ay iska nooladan iyago shaqeysaniin oo wax shaqa ah qabaniin oon dadal waxqabad muujin, dadka noocaasi waxay jecelyihin iyago aan shaqeysan marwalba in ay cuunaan dadka kale waxa ay soo shaqeysteen ama kusoo tabceen., aragtiidasiina sax ma aha mana haboona. Sido kale dadku haddi aysan kudadaliin in ay shaqooyinka uu adeegsadan awood, xirfad iyo kartid ay leeyihiin oyn shaqeysan habayaraate xaalada noolasha dadku ismaabadaleyso. Dalkuna wax horumara ma gaadhi karo.

Dhaqan Hawl-karnimo

Dadku haddi ay rabaan in ay wax cunaan iyaga oo aan shaqeysanin waxa faa feysa/badanaysa aragtiida dulsaarnimada. Dulsaarnimadu waxa lagu tilmaami kara marka uu qofku shaqeysan waya islamarkaana rajeeya in uu ku noolaado hanti qof kale shaqeysatay oo dadka kale gacantood wax ka suuga isagon wax dadaal ah aan sameyn ama iyado aan la shaqaysan in la cuuno cid kale hanti ay leedahay ama raashin dad kale u kuso dhidiiday. Sida darted ardeyeey waa in laga fogaado islamarkana la cidhibtiro dhaqanka iyo aragtiida xuun ee dulsaarnimada taso arqaalad ku ah horumarka dalka.

Layliska 6^{aad}

Ka jawaaba su'aalah soosocda:

1. Dhibaata ay leedahey iyado aan la shaqeysa in wax lacuuno?
2. sababaha keen dulsaarnimada laba kamid ah qeex
3. Shaqadu waa damaanada nolosha marka la leeyahay, sababta loo yidhadoo waa maxay?

7.2.3 Dulsaarnimada waa in laga xishoodo

Iyado aan lashaqeysan in wax la cuuno ama dulsaarnimadu waa ceeb sababta lo yidhadoo sheeg?

Dul saarnimada waa arrin aad u foolxun oo ceeb ah islamarkaana uu bahan in laga digtonaado ama lagu dadaalo in laga kaaftoomo waa arrin qof kasta laga maar-maan u ah. Macnaha dulsaarnimadu waxaa weye qof caafimaad qab iyo awood (xoog) ay ku shaqaystaan leh balse lakiin aan marnab iskudayiin in ay shaqeysataan ooy heer iskufilnaasha naftooda gadhaan, dadka noocasi wax shaqo ah ma qabtaan waxayna dulsaar ku yihiin islamarkaana quutaan cuno ama hanti dad kale shaqaystay, ku daasha. Sida darted Waxa aan lashaqaysanin in lacuno waa wax laganaxo oo u bahaan in lago yaxyaxo.

Dulsaarnimadu waxay kamid tahay dhibaatooyinka liidka iyo turun turada ku ah horumarka iyo horukaca qoyska iyo dalkaba. Hadba waxaa laga maar-maan ah sharafna ah in dadal shaqo dulsaarnimada lagaga baxo oo la raadsado shaqo lana isku-filnaado. Sida darted dadka raba in ay wax cuunaan iyago aan shaqeysan waa in la baro in dulsaarnimadu ay shey ceeb tahy islamarkaana

ah arrin laga xiishoodo oo la naco ama laga naxo oo laga yaxyaxo. Hadaba islamarkaana waxa muhim ah in lagu dhiirigaliyo dadku in ay shaqeysataan ooy nooloshoda iskufilnaadan.

Dhirta Xafaada Ifraaxiyo

Ifrax iyo Muuna waa laba saxiibo. Maalin maalmaha kamid ah iyago fadhiyaa guuriga Ifraaxiyo si ay uga shaqeeyaan hawlgalada laylisaka ee baruhu uu diirey in ay gurri-googa kaga soo shaqeeyaan hadaba iyago dhameeystiraya hawlgalka ay ka shaqeynayeena, Muuna waxay aad ugu fiirsatey ubaxa iyo dhiirta ku beren daarada xafaada Ifraaxiyo waxayna aad uu la yaabtey quruuxda dhiirta ee ay aragtey islamarkiiba iyado yaaban waxay ifraax ku tidhi "Ifraaxey alla dhiirta ku beeran gurigiina aad bey u quruuxbadan tahay, si haboonan wey uu baxeen, lakiina waxaan ku weydiiyeey dhiirtan quurux badan aya daryeela islamarkaana illaliya oo biyah waraabsha?"

Ifraax waxay ugu jawaabtey su'aashi Muuna sidataan "abuurka dhiirta meel kale waxa ka keenay aabahey islamarkaana beerey islamarkaana waxaa shaqaada biyo waraabiinta iyo daryeelka dhiirta qabaana aniga iyo walaalkey" sido kale maalin iyada maalinta kalena walaalkeed in uu daryeelka dhiirta iyo shaqada biyo waraabinta u xilsaarenyihiin ayey Ifrax saxiibaded Muuna uu sheegtey.

Muuna hada kahore maadamo ay guurigooda dhexdeed wax shaqa ah ka qaban aadbey uu la yaabtey waxayna tidhii "Caruurta yer yeri wax shaqa mey qabtaan?" su'aashaas ayey Ifrax weydisey. Ifraax iyado siyaab leh u fiirineysa saxiibadeed Muuna waxay tidhii "waxaa xaqiiq ah caruuta yer yeri sida dadka waa weyn shaqooyin culus oo adag maqabtaan. Hasayeeshe waa in ay bartaan in ay qabaan karaan shaqooyinka fuudud islamarkaana a'amiinaan ama aqoonsanaadan muhimada ay leedahay in lasi barto dhaqanka hawl-karnimo ee ku saleysan kartida iyo awooda waxqabad ee shaqo ee qofku leeyahay in uu shaqada ku haboon uu qabto islamarkaana in ay caruurta waajib ku tahay in ay bartaan muhiimada ay leedahay shaqooyinka yer yer in laga shaq

Dhaqan Hawl-karnimo

eeyo taso ka bilabmeysa da'ada caruurnimada" ayeey Ifraax Muuna u sheegtey -

Muuna aadbey uu qoomameeyesey illa hada maaadamo uu marnaba ka qeybqaadan shaqooyinka ay gurigooga dhexdeeda kuqaban karto. Sido kale waxey aad uga murugotey illa hada in ay cuuni jirtey hanti ay dadkale ku soo tabceen. Hasayeesha maliintaas kadib wuxuu go'aansadey in waalikeeda ka caawineyso shaqada gurigooda dhaxdeed laga sameynayo waxayna markiiba bilaabdey in uu qabato dhammaan shaqooyinka ay awoodi karto in ay ka shaqeyso

Layliska 7^{aad}

Adigo ka dulayaa warbixiinta kor ku qeexan kajawaab su'aalahan soo socoda

1. Ardeeyey maxaad ka barateen Sheekada Muuna iyo Ifraax?
2. Caruurta in ay ka qeyb qaatan shaqada ay ka shaqeeyan karaa ciida ka faaiideeysa waa ayo? Ardayeey kawada hadla/falanqeeya.
3. Go'aanka kamadanbeyska ee Muuna muxu aha?

Dadka ku hawlan shaqooyinka manafacadka ee faaiidada uu leh naftooda iyo deegankaba waxa la odhan kara waa dadka jeecel in ay shaqa qabtaan, dadka aragtiida/afkaarta noocas leh, naftooda ka sakow waxay dadka kale uu sheegaan in ay ceebtahay oo in laga yax yaxo ah, in wax cuunan iyado aan la shaqeeyan islamarkaana waxay dadka ku dhiiriyaan in wax lagu helo shaqo kaliya taasna lagu noolado.

Gudahaan, Dadku waa in ay ku nooladan midhaha kaso baxa natijada waxqabadkooda shaqo, islamarkaana shaqada ay ku hawlanyihiin waa in ay noqoto mid kusaleysan awooda iyo kartida uu ogalanaysa in ay ka shaqeeyaan/qabtaan shaqadas. Sido kale dadka raba naftooda iyo dalkoodaba in ay ku horumariyaan midhaha natijada shaqadooda kasobaxda waxay aad u nacebyihiin ooy ka xiishoodan iyado aan la shaqeeyan in wax la cuuno. Hasayeeshe waxa jira dad raba in ay fadhiga ku cuunaan dad kale waxa ay kusotabceen ama cuuna hanti ay dadkale soo shaqeysteen. Lakiin

Arrintani maadamo ay tahay mid wax yeelassa/dhiibata u geysanaysa qofka, qoyskiisa iyo dalkaba waa in lala halgamo/ tir tiro oo si adag loo cambareyo.

Dhinaca kale dadka neceb in wax la cuuno iyado aan la shaqeeyaniin waxay hormud tusale uu nooqdaan dadka kale.

Layliska 8^{aad}

Ka jawaaba su'aalaha soosocda:

1. Dadka kale waxa ay kuso tabceen/shaqeysteen in aadan cuuniin mustaqbalka maxad sameynasiin?
2. Shaqada guriga dhaxdeeda qeybta/waxyaabaha idinku aad qabataan maxa kamid ah?
3. Qofku dulsaarbu ku yahay qofka kale markee la odhan kara iyo sidee kolku nooqdo aya la odhan kara qofkani waa dulsaar? Qofka wax uusan shaqaysan cuna waa qof side ah?

7.3 Xuquuqda shaqo ee dastuuriga ah

- Dadka muwaadinka ah ayaa u kala doora shaqaa uu ka shaqaysan karo iyo shaqada uusan ka shaqayn Karin ama cidee dadaka shaqada u doorata?

Iyado la shaqeeyanayo in la noolado waa xuquuqda mawaadiiniita odhan. Dadku waxay xaq uu leeyihiin in ay ka shaqeystaan deegankooda/dalka ay kunoolyihiin. Dadku si ay u noolaadaan waa in ay shaqeystaan waxay u baahnyihiin shaqo shaqaduna waa damaanada noloshu. Mana aha in Qof loodiido in uu shaqeeysto. Qof hadii loo diido in uu shaqeeyo waxay ka dhigantahay waxaa loo diidey in uu noolaado. Sidaas darteedno maaha in Qofka loo diido in uu shaqeeyo. Xuquuqdaana waxaa la dhahaa xuquuqda shaqo ee dastuuriga ah sharciga itoobiyana wuxuu qeexayaa qof walbo muwaadiina in uu xaq uu leeyahay in uu noolaada Xuquuqdaasna waxaa la dhahaa xuquuqda noolasha. Distuurka dalku qeexida xuquuqda noolasha ee mawaadiiniita kasakow wuxuu qeexa xuquuqda shaqo ee mu'awadiiniita si Qofku uu noolaado waa in uu qaban karo shaqo ku haboon ama ka shaqaysan karo dalka. Hadaba Caruurta

Dhaqan Hawl-karnimo

shaqooyinka ay ka shaqeyeen karaan in ay qaabtan way wanagsantahay. Lakiin shaqooyinku waa in ay nooqdaan kuwa aan xaq gudub ku aheyn da'adooda, kanasareyn awoodooda islamarkaana xoogoga si khaladan uga faaiideysan/uquuqda shaqo ee sharcigu fasaxay marka laga reebo shaqooyinka xooga u baahan ee aan loo fasaxay ama ciyaalka aan da'dii shaqadaa loogu fasaxayey aan wali gaadhin.

Layliska 9^{aad}

Ka dooda/falanqeyta su'aasha soo socda

1. Maxaa looga jeeda kafaaiideysiga khaiiniimo xooga caruurta? Maxay niilatahey marka aan leenahay shaqada laxidhiidha kafaaiideysiga khaiiniimo ee xooga caruurta?

7.3.1 Xuquuqda Qof kasta u leeyahay in shaqada uu rabo Goobta u doono kashaqayn karo t

Jaantuska 7.2 Dad ku hawlan shaqooyin kaladuwan

- Sida sawirada ku cad dadkani shaqooyin caynkee ah iyo Agagaar (Goobo) caynkee ah in ay ku shaqaynayaan iyaad u maleyneysiin?
 - Mustaqbalka idinkuna shaqo caynkee ah in aad ka shaqaysiin oo aad ku noolaatiin ama naftina ko dabartiin ayaa dooneysiin?
1. Qof kasta oo muwaadin itoobiyaan ah wuxuu dooran karaa shaqada uu rabo islamarkaana uu doorto in uu ka shaqaysto xaqbuu u leeyahay dadkoo dhani shaqada ay jedgeeranayaan in aaney isku waa mid noqonkarinbaa laga yabaa Qof ba beeraley noqdo kakale macalin ama dhakhtar iyo iwm Hadaba dadkani shaqada ay kala hayaan ayuunbaa kala duwane intuba waa wada

shaqo. Taasina waa xuquuqda dastuuriga ah ee Qof ku in uu shaqaysto sharcigu u fasaxay.

2. Qof kasta shaqada uu doortay iyo Goobkasta oo dalka dhaxdiisaiya dibadaba ee uu rabo isaga oo ku nool in uu ka shaqweeyo xaqbu u leeyahay. Xirfaadha iyo Aqoonto Qaarkood iyunbaa Goobaha lagu shaqaynkaro kala duwanyiin jusaale Qof ka sameeya jalxadaha dhoobada wuxuu qaadsadaa meelaha xaradasi laga sameeyo uu ka heli karo. Kaluumeystuhuna wabiyada iyo badaho Aagagaar kooda ayuu ka hawlgalaa.
3. Qof kasta wuxuu xog u leeyahay in uu dhaqdo ama yeesho hanta (alaab) uu gaar u leeyahay. Qofka muwaadinki Goobta uu rabo inta uu ka soo shaqaysto Hanti (Alaab) uu gaar u leeyahay wuu dhaqan (yeelan) karaa. Taasina waxay ku cadahay xuquuqda dastuuriga ah ee Qofku in uu yeesho Alaab uu gaar u leeyahay loogu fasaxay weyaan.

Layliska 10^{aad}

Ka jawaaba su'aalahan soo socda:

1. Waa maxay micnaha xuquuqda shaqo ee dastuuriga ahi?
2. Qofku si uu naftiisa iyo Qoyskiisaba noloshooda wax ugu kordhiyo/wax uga badalo maxaa in uu sameeyo ay tahay ama laga sugayaa?

7.3.2 Xaq Qof walba uu leeyahay in uu yeesho Hanti u gaar ah

- Alaab (Hanti) Shaqsi u gaar ah micneheedu waamaxay?

Hanti Shaqsi micneheedu wax weeyaan Qofku Maalko uu isagu shaqoystey ama iskaleeyahay tusaale Guri, Xoolo, cagafta beerta, Qalabka beeraha iyo wixii la mid ah.

Qof kasta oo muwaadin itoobiyaan ah waxaa u banana in uu meesha uu doono ka shaqaysan karo Hantina ku lahaan karo ama maalka uu shaqaysto Alaabta uu rabo siisan karo Hantidaasina Gaar ama ku gooni jtahay isticmaalkeedo iyo la haan sheheeduba Qofaa suagaystey kaliya.

Dhaqan Hawl-karnimo

Layliska 11^{aad}

Ka jawaaba su'aalahan soo socda:

1. Sideebu Qofku Hanti (Alaab) u gaar ah ku yeelan karaa?
2. Qoyskiinu hantida (Alaabta) u gaar ah lahaan sheheedo Qeex?

7.4 Macnaha Xirfada iyo Anshaxa Xirfadeed

- Marka la yidhaah Xirfada maxay ka koobantahay?
- Anshax xirfadeed maxay ka dhiigantahay?

Xirfadu waxaa lagutilmaami kara shaqo aqoon iyo farsamo uu gaar leh islamarkaana tababaro iyo waxbarasho rasmi ah takhasus aqoon xirfadeed muddo lagu soo jiray shaqo u baahan weeyaan. Tusaale Aqoon xirfadeed dhakhtarnimo, muhandisnimo (Engineer) iyo mid beeraleynimo. Sidoo kale macalininao...iwm Waxay ka mid yihiin takhasusyo waaxyo shaqo oo kala duwan leh.

Aqoon yahan marka aynu leenahayna dadku shaqooyinkan kala duwan ku soo takhasusayislamarkaana si gaar ah loogu soo tababarey kana shaqeeya ayaa la yidhaahda.

Anshaxa cilmiyeedka shaqano waa qofka aqoonyahan ku shaqada uu hayo marka uu sida ugu wanaagsan uu shaqada u qabanayo farsamooyinka uu ku soconaya islamarkaana in uu sida ugu saxsan u dhaqan galiyo u sahlaya-xirfadahani Qof kasta oo leh takhasuska aqooneed ee shaqada marka uu hayo sida ugu wanaagsan ugu adeegsado waxyaabaha saxda ah iyo kuwa aan saxda ahay Qofkaasi khasaaruu ku sugemyahay.

Layliska 12^{aad}

Ka jawaab su'aalahan soo socda:

1. Waxaad faah faahisaa Qodobado looga baahanyahay in uu tixgaliyo/u hogaansanaado Aqoonxaanku/Xirfad yaqaanku/ forsamoyagaanku ?
2. Ayey dan u tahay ama faaido in Adeeg wanaagsan la bixiyo (Sameeyo) Marka la shaqaynayo?

7.4.1 U hogaansanaanta awaamiirta xirfada iyo mab'adiida shaqo

- Waa maxay macnaha uu hogaansananta awaamiirta iyo mabadiida shaqo?

Shaqo kasta oo aan Qabaneyno waxay leedahay natiijo u gaar ah. Xirfadaluhu shaqada uu qabanayo si ay uu noqoto mid natijo fiican leh waxa loga bahanyahay horta in uu siifiican u garto nidamka, awaamiirta iyo shuurucda xirfadaas leedahay hadaan soo qaadano ganacsatadu inta aaney wax soo iibsanin kahor waxay ogaadaan qiimaha uu isku bixinayo taasi oo diyaar garaw badan u baahan inta aaney shaqada bilaabin ka hor in ay sameeyaan ay tahay. Tusaale Beeraleydu inta aaney beerin kahor dhulkay sii qodaan oo sii jilciyaan kadibna way baaraan.

Hadaba hadii uu sideeda u hirgaliyo dhamman shaqooyinka iyo hawlaha ay shaqada beeruhu u baahantahay qokaas beeraleyda ah wuxuu helaya Wax soo saar fiican oo natijo midha wanagsan leh taaso uu fuudedineysa islamarkana ka cawiineysa in uu naftiisa iyo qoyskiisaba si haboon ayu ugu quudin karaa. Sido kale wuxu karaya in uu iibiyo midhahaas islamarkaanaa lacagtaasna wuxuu ku iibsan karaa sheyga uu rabo/waxa u doonayo odhan. Hasaahaate haddi u sideeda u hirgalin ama uu raaciin niddamka iyo awaamiirta ay shaqadu leedahay ma heli karo natiijada uu rabo

Sido kale Macalinkuna waa in uu Ardeyda aqoon iyo xirfad wanagsan ku barbaariyo marka uu ardeyda wax barayo islamarkaana maskaxda ardeyda waa in uu aqoon iyo xirfad cilmiyeeyan si wanagsan ugu dhiiso, ardeydu si ay u noqdaan mustaqbalka mawaadiiniin tayo iyo wax soo sar leh isagu waa in uu horta la haado kalgaceyl shaqo islamarkaana ku dhaqma anshaxa xirfadeed ee wanagsan sida ilaalinta wakhtiga xiisada, dhiirgalinta ardeyda, muujinta kalgaceylka ardeyda, tartan siiinta Ardeyda dhaxdooda, adeegsiga habaka baris-barashada

Dhaqan Hawl-karnimo

firfircon ee horseeda casharka ka qaybgalka fiican ee ardeyda hadaba baruhu waa in uu la haado dabeecadaha aan soo sheegney hadii kale bruha ma soo sari karo mawaadiiniin tayo iyo karti wanagsan leh ardeyduna cilmigii iyo aqoontii looga baahnaa in ay ka hesho waxbarashadaas way adegtahay

Layliska 13^{aad}

Su'aalhan soo socda kawada hadala ama falanqeyn ku sameeya

1. Qofka xirfadluhu shaqada uu qabanayo si ay uu noqoto mid natija wanagsan leh maxa looga baahanyahay in uu sameeyo?
2. Waxbarashadiina in aad natiijo fiican kaheeshaan maxaa nigala baahanyahay in aad sameysaan?

7.4.2 Kobciinta kartida iyo aqoonta xirfada

Sawirka 7.3 tababarka xirfad yaqaanka

- Dadkan aad sawirka ku aragtan ee tababaranaya maxay tababarka kafaaidayaan? Dalkuna?

Shaqadu natijo wanagsan in ay lahaato waxay kuxidhantahay xirfadluhu marka uu sameeyo dadlaka ee kor ugu qadeyo aqoontiisa iyo xirfadaba. Natijada shaqada sii kor logu qaado ama loo kubciyo waxa laga maarmaan aha in la kubciyo aqoonta iyo xirfada shaqada uu bahantahay

Kaqeyb galka tababarada kala duwan ee laxidhiidha shaqadiisa ee kuna wajahan kor u qaadiista kartida iyo aqoonta xirfadlaha. Marwalba tababarada la xidhiida shaqadiisa qofka qaadanaya ama baranayo waxa uu wanaajin karaa shaqada uu qabanayo ama adeega uu bixinayo. Waxayna kor u qaadayaan/kubciyaan natijada waxqabadka shaqo. Sido kale waxa loo bahanyahay dadka xirfada wanagsan uu leh shaqadaas in aad waydiisid si aad u heeshiid aqoon fiican oo laxidhiidha shaqadaad. Qofka ku dadaala in uu kordhiisto xirfada shaqo wuxuu nooqonayaa xirfadle adag oo natijo wanagsan keena tasoo kor u qaadeysa tayaada wax soo saarka shaqada. Xirfadlaha sameeya Wax soo saarka tayada leh wuxuna macaamiishiisa kahelaya ictiraf iyo xuurmeyn dheeri ah.

Hadaba shaqaale walba shaqada uu ka qabanayo natijo wanagsan si uga dhaliyo islamarkaana si uu bulshada adeeg fiican siiyo waa in uu adeeco/ una hogaansanado anshaxa xirfadeed ee shaqadu leedahay

Marka ay hirgalaan fiiciladaasi waxa la odhan kara qofka xirfadluhu shaqada uu qabanayo qoyskiisa iyo bulshadabu way ka faaiidaysanaya. Sida darted adeega uu xirfadluhu iyo shaqada uu qabanayo waxay waxtar badan u leedahay noloshiisa, Qoyskiisa iyo dalkaba sidii horumar u gaadhi lahaa

Layliska 14^{aad}

Ka jawaab su'aalahan soo socda:

1. Tababarka ka sakow xirfada shaqadu side loo baran karaa?
2. Wada shaqaynta dadka kale maxaa laga hela ama faaiida laga helo shaqada daak kale lala shaqeeyo waa maxay?

Gaba-Gabada/Soo koobida Cutubka 7^{aad}

Qofkasta oo nool waxaa uu u baahanyahay waxa uu cuno wax uu cabo, hoy iyo wax uu xidho.

Si taasi loo helana waxaa Qof walba waxa looga baahanyahay in uu shaqaysto. Iyado aan la'yareysan ama la fuudeysan shaqo walba haddi laga shaqaysto waxa la sameyn kara ficil ama shaqo faaiido uu leh qofka iyo horumarka dalkaba. Shaqo yer yareysi malaha shaqo waliba waa sharaf. Looma baahna in layidhdo shaqadani wey yartahay tana wey weynta. Maanta shaqada aad isleedahay wey yertahay hadii aad ku dadaasho shaqadaas laguna tageero aqoon iyo anshax xirfadeed waxaa laga yaabaa berito in aad ka gaadhid horuumar meel sare ah.

Siidaasi darted in laga shaqeeyo shaqo walba waxay horsed u tahay horumarka noolasha qofka, qoyskiisa iyo horumarka dalka.

Shaqaadu sida shey walba waa waxa la abuuri karo. Hasaahaate in shaqo la abuurto waxaa horta loo bahaanyahay hamiga rabiitaan shaqo, isxilqaan iyo dadaal shaqsiyeed

Shaqo mahaysto in taad tidhaahdiid in aad gacmaha iska laabatid ma aha ee waa in aad ku dadaasho sidii aad shaqo u abuurin lahayd taasina waxa kaliya ee ay idiinka baahantahay waa in aad isxilqaan la timaadiid sidii aad shaqo u samaysan lahayd.

Ereyada Muhiimka ee Cutubka 7^{aad}

Dulsaar:	Qofka ku nool cidkale waxay soo shaqaysatey ama ay soo xoogsatey.
Ceeb:	Sameynta ficil xun oo dadku ka xishoodaan
Tacab kahasaare:	in lagu daalo waxaan faaido lahayn
Xirfad:	Waa Aqoonto iyo kartida aan uu leenahay a shaqo in aan qabanoo
Khibrad:	waa aqoonta iyo xirfada laga helo shaqada sida joodtada ah loo qabto ama aad baratid
Mab'da:	Marka dadku shaqo Qabanayaan jihada (Hanaanka) ay Raacaan ama ay u hogaansamaan weeye.
Dhaleecayn:	Magac Xun in loo bixiyo ama habaar
Anshaxa shaqo:	haba dhaqanka laga filayo in uu xirfadluhu ku dhaqmo ama uu muujiyo dabeecad loo baahanyahay in aad la timaadid marka la shaqaynaya.
Maal:	Lacag, Alaab, Hanti iyo iwm

Su'aalaha Nakhtiinka ah Ee Cutubka 7^{aad}

I. Weedhahan soo socda tee saxda ah dhe "Run" tii khaladka ahna "Been" dhe

1. Shaqadu waa Aasaaska Noloshu dadka
2. Qofku shaqada uu hay mooyaane shaqo kale in uu abuurto loogama baahna.
3. Isku filaansho in aad gaadhid Qofka uunbey faaiido u tahay.
4. Ceeb ma aha in uu Qofku cuno waxay dadkale soo tabcadeen ama ay ku soo daaleen
5. Shaqada aad rabtiid in aad ka shaqaysiid iyo in aad hanti kuu gaar ah yeelatiid waa xuquuq ay leeyihin dhammaan muwaadiniinta dalku

Dhaqan Hawl-karnimo

II. Isku aadi qodoobada ku taxan qeybta "T" iyo qodoobada ku taxan qeybta "B"

B

1. Xirfad
2. Kartida xirtadeed
3. Xuquuqda shaqo
4. Hanti shaoqsi
5. Anshaxa xirfada shaqo
6. Koox ku shaqayn

T

- B. Xuquuqda muwaadiinista shaqeeystaan ooy noolaada
- T. fiawlaha ay wadajiir uqabsanayaan dad ku
- J. Xirfad luhu qadarsiinta uu hayo shaqadiisa
- X. Shaqada uu baahan xirfad gaar ah.
- Kh. Xiiqadiisa hantiida uu muwaadinku kasameeysto
- Dh. Xiifada kacaawin qofka marka uu shaqada gaalo iyo aqoonta uu leeyahan shaqada
- R. Bulshaada laadeegayo oo laga qeyb galiyo
- S. Fiiciilka ceebta ee bulshadu raqbdleen.

III. Su'aalahan soo socda ka dooro mida saxda ah

1. Si uu xirfadluhu/farasamayaqaanku adeeg wanaagsan u bixiyo mida in uu joogteeyo looga baahanyahay waa tee?
B. Anshaxa xirfada shaqo
J. Shaqo cusub in uu Abuuro
T. Kartida xirfad yaqaan
X. dhamaan waa loo baahan yahay
2. Weedhaha hoos ku qoran mide baa ceeb ah on in laga xishoodo iyo wax laga yaxyaxo ah
B. shaqo dheeri ah oo laqabto ama Adoo shaqo haysta inaad shaqo kala gasho
T. Dadalkaaga in aad shaqo ku Abuurtid/Adoo isxilqaamayo inaad shaqo Abuurto
J. Ado shaqaysan kara in aad cuntiid dad kale waxay xoogsadeen/soo shaqaysteen.
X. kubciinta aqoonta/farsamada
3. In shaqo la Abuurto midee Muihiim u ah/loo baahanyahay
B. in uu Qofku la yiimaado is-xilqaan iyo ka go'naansho in uu shaqaysto
T. in aad rajeeso ood doontiid Qofkale in uu ku caawiyo
J. lacag intaad heleysid in aad sugtid/iska joogtid.
X. in aadan diyaar u noqonin in aad xirfad/farsamo baratid/lahaatid.
4. Qofka aan shaqaysanin Aakhirka muxuu ku danbeyn doonaa
B. Wuxuu dulsaar ku noqondoona dadkiisa iyo dalkiisa
T. Noloshiisa heer sare ayuu gaadha.
J. Wuxuu nooqdaa Xirfadle anshax shaqo leh
X. wuxuu Abuuraa Shaqo

Dhaqan Hawl-karnimo

5. Sbabta ay dadku shaqo uga shaqaystaan waa maxay?
 - B. in uu ku noolaado islamarkaana si uu helo waxa uu u baahanyahay
 - T. Dalka iyo deegaankiisaba in uu xirfadiisa ugu adeego.
 - J. Si uu naftiisa iyo qoyeskiisaba u caawiyo
 - X. Dhammaan Jawaab ayey yihiin

IV. Kuwan soo socda meelaha madhan ku buuxi Ereyada ama weedhaha ku haboon

1. Dalku wuxuu ku horumaraa Dadkiisa shaqayn kara marka ay lahaadan dhaqan weeye
2. Shaqo in la Abuuro oo laga shaqeey muhiimada ay leedahay waxa weye in iyo lagaga Baxo ama laga gudbo.
3. Qofka xirfardlaha ee xirfadiisa ku shaqaynaya xeerka iyo Hanaanka shaqo ee in uu Raaco ama u hogaansamo waxa la yidhaahdaa

V. Su'aalan soo socda jawaabo kooban ka bixiya

1. Maxay ka dhiigantahy/waa maxay micinaha/shaqo midh-dhal natijo leh?
2. Markeen odhan karanaa qofkani Anshaxii xirfada shaqo ma leh?

© MOE, FDR
Not to be repu